

C

Nº 2085

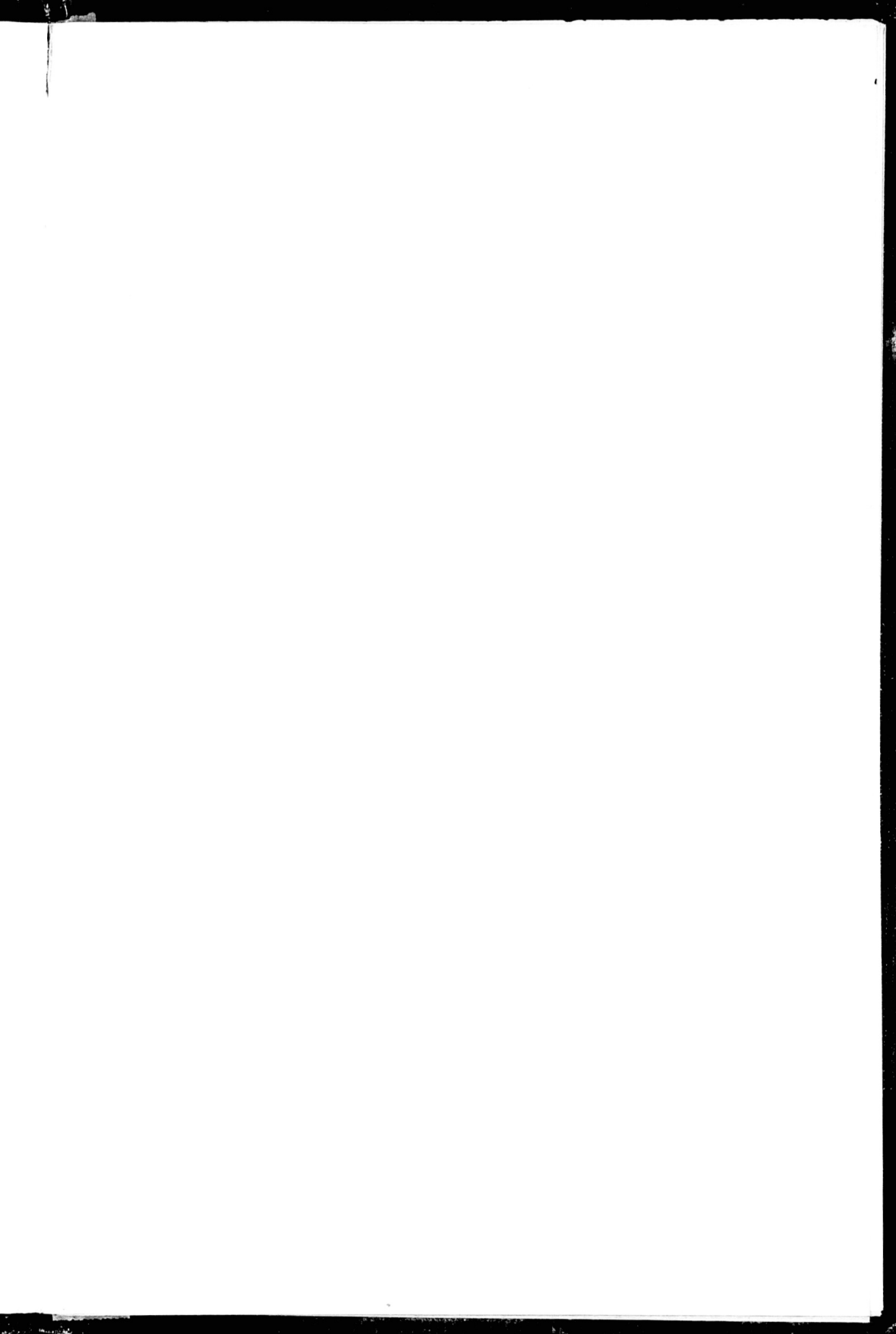

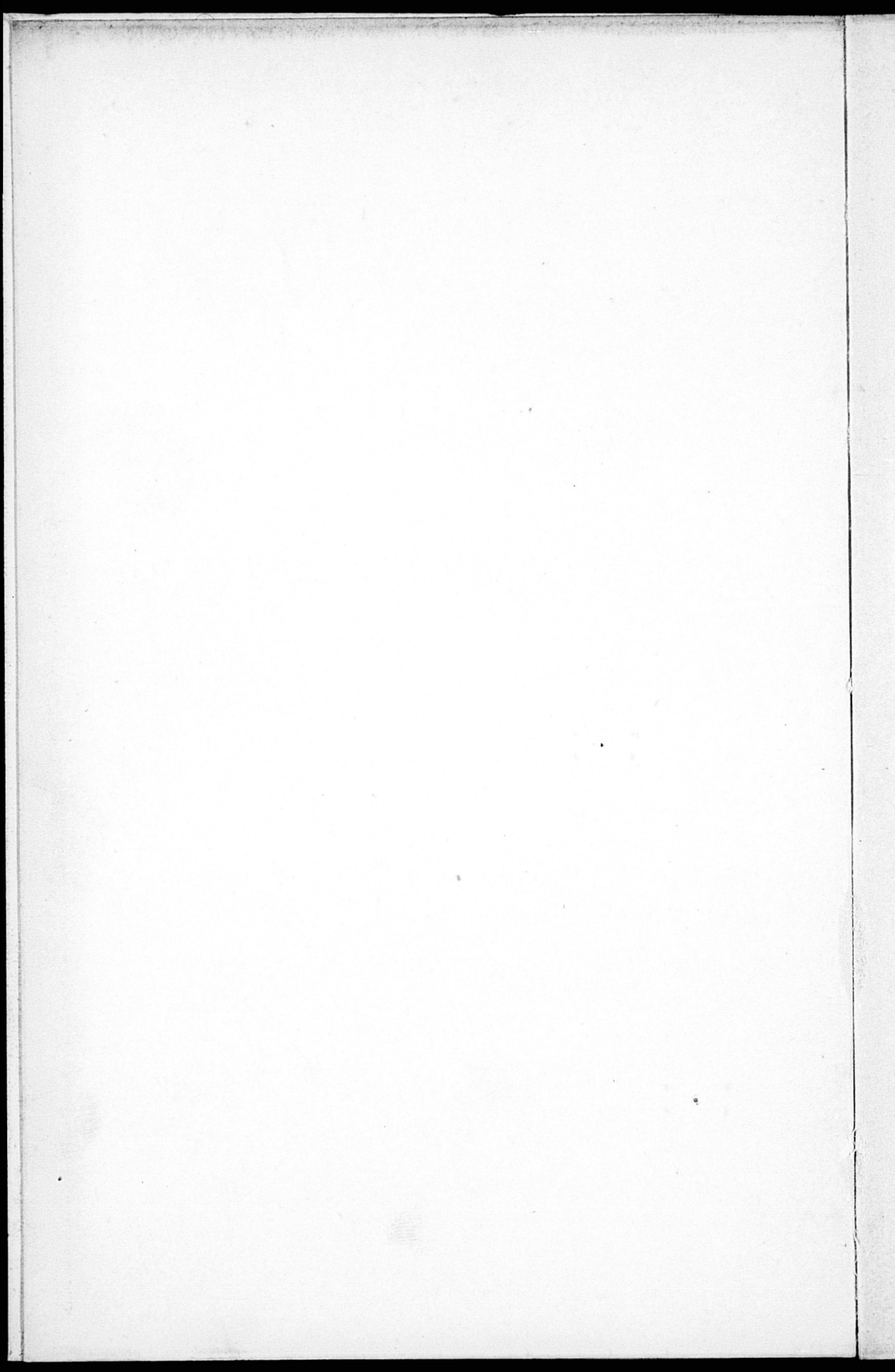
C

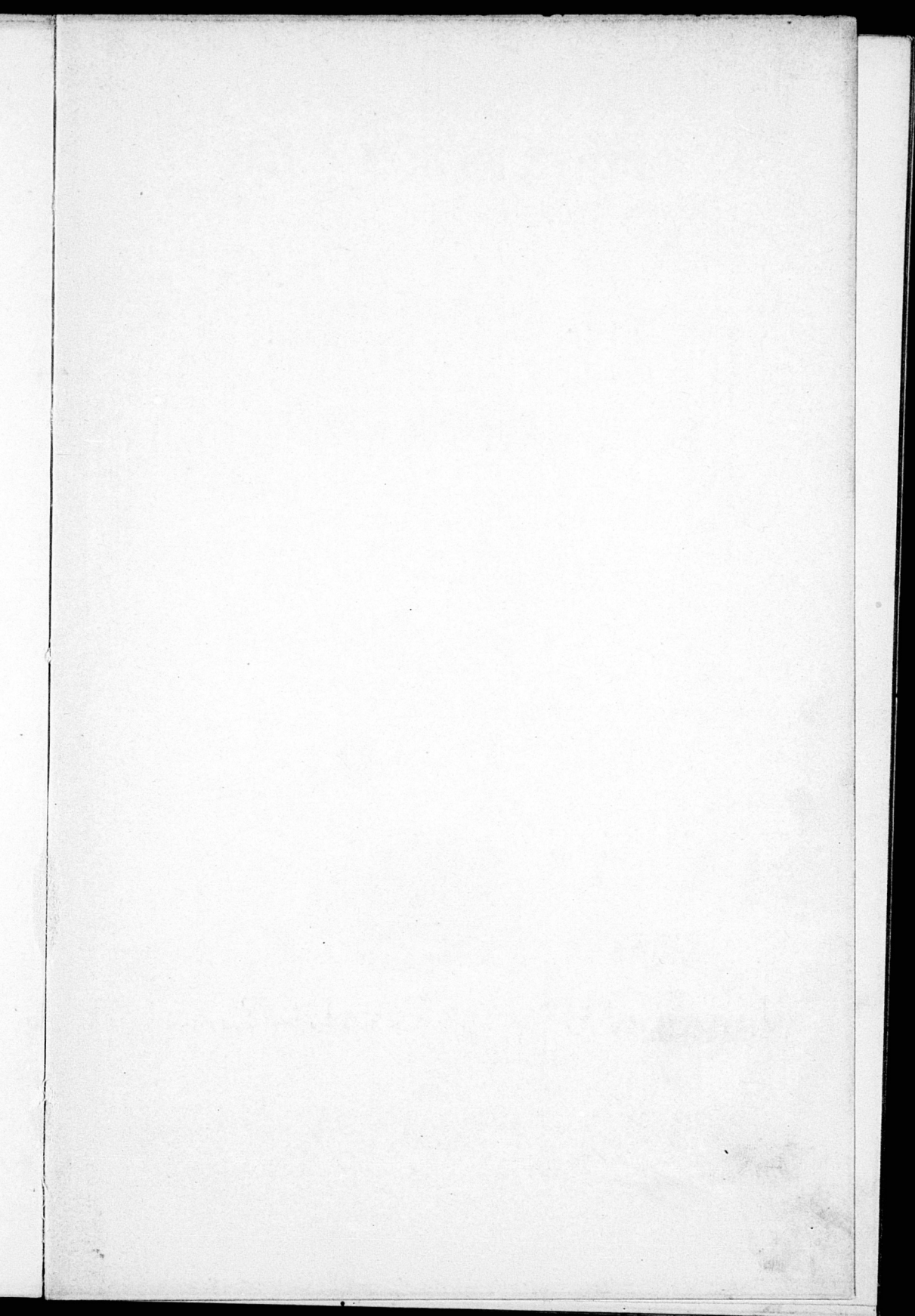
2085

C

N°. 2085

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3088 057 3

C n° 2085

EENE EPIZOTIE

OF

VEEPEST,

NAAR

VIRGILIUS.

TIEL,
A. VAN LOON.
1867.

REPORT

REPORT

VRIJ VERTAALD

EN

OPGEDRAGEN

AAN

DEN WEL EDEL ZEER GELEERDEN HEER

H. HENDRIKS,

MED. DOCTOR TE AMSTERDAM.

DOOR

A. VAN DEN HEUVEL,

PRIESTER EN LEERAAR TE RAVESTEIN.

AAN MIJN LANDGENOOT.

Dii meliora piis!

VIRG.

Wanneer mijn Vaderland in vreugd
Om de eens behaalde zege-loten
Het feestgewaad, het kleed der jeugd
Met Vorst en Volk heeft aangeschoten.

Of als het rouwt en jammerklaagt,
Wen de ijsschots met zijn stalen tanden
In 't nachtelijk uur door dijken knaagt
En 't erf verwoest der schaamle landen:

Dan juicht in onbetembren gloed
 En jubelt met de burgerscharen —
 Dan weeklaagt bij verderf en vloed
 Het droeve lied der Harpenaren.

Dan durfde ook ik (verschoonbre waan
 Van 't magtloos maar deelnemend harte!)
 Dan durfde ook ik een toon te slaan,
 Een zwakken toon van vreugde of smarte.

Thans koom ik met geleende pracht
 Van bloemen, neen! van sombre zangen,
 Ter goeder uur uit d'eeuwennacht
 Met luistrende ooren opgevangen.

En in een schamel Neerlandsch kleed 1.)
 Den nijvren Landman aangeboden,
 Die worstelt met hetzelfde leed
 En mijmert bij zijn dierbre Dooden.

Hetzelfde leed . . . . . neen, droeve neen!
 De nood is niet zoo hoog gestegen.
 God dank! in uw verdrietlijkheên
 Waait uit dit blad nog troost U tegen.

O, kunt gij 't, lees dan en herlees,
 Wat tal van ziel- en lijfsbezwaren
 In *Frioul* met de pest verrees,
 Aan mensch en beesten ingevaren!

Zie 't woudgedierte in doodsangst vliên,
 Den vogel in het luchtruim sneven,
 Den krommen nek der akkerliên
 In 't ploeggareel als lastdier beven!

Zie 't paard! het braakt een stroom van bloed
 En etterslijm uit de ingewanden,
 Die 't (o wat jammer!) zoo verwoed
 Zich openscheurt met eigen tanden!

En hoort gij langs gebergte en vliet,
 In woud en veld, in boom en stallen
 Het brullen, kermen, blaten niet
 En als een steen op 't harte vallen?

Ja, als een Mantuaansche zwaan,
 Een andre *Maro* op kwam dagen,
 Er wierd, — hoe ook met U begaan —
 Een zachter treurlied aangeslagen:

„Voorwaar, voorwaar, Uw ramp is groot!
 „Maar zie, daar waren hardre tijden
 „En bangre beelden van den dood,
 „Toen 't al verging in 't wreedste lijden.”

„Gij, die, wat ook Uw ziel ontwaart,
 „Wat kunst en voorzorg mogen vergen,
 „Niet aarzelt in het hart der aard
 „Uw vele dooden op te bergen ;” 2.)

„En hem, die wonden slaat en heelt,
 „Naar 't peil van zijn geregtigheden,
 „Uw have en tranen aanbeveelt
 „Met stil geduld en stille beden;”

„Gij zijt dit milder gunstbetoon,
 „Die schikking waard der Hemellingen.” —
 Dus zou een andre Harpenzoon
 U troosten en Uw lot bezingen.

EENE EPIZOTIE OF VEEPEST.

(Naar VIRGILIUS)

Min stormen hoort gij woedend gieren
Op 's warelds schrikbren oceaan,
Dan rampen soms in 't rijk der dieren
De hoop des landmans doen vergaan.
O! schouwe, wien het lust, waar om den voet der Alpen
De waatren des *Timaafs* door *Friouls* akkers zwalpen,
Thans niet meer welig, thans met distlen overgroeid.
Helaas! na jaar en dag ontvolkt nog en verlaten
Door kudde, herder, onderzaten,
Eens aan dat Paradijs met hart en ziel geboeid. 3)

Daar in dat land , vóór tal van jaren ,
 Woedde eens de pest met al haar wee.
 Kom , zangster , deel ons op uw snaren
 Teêrhartig al dien rampspoed mee ! —
 't Was Herfst. Een zoele lucht van 's najaars grauwe dagen
 Broeide in haar zwangren schoot die smetstof en die plagen
 Voor wat er aânt en leeft in 't groote dierenrijk.
 De burgers van het woud , de visschen der rivieren ,
 Met oilam , vaarzen , koe en stieren ,
 't Werd alles aangetast en aangetast — een lijk.

En welk een dood , na 't kwijnend leven ;
 Voert hen in 't eind ten grafkuil heen !
 Een heete dorst trok , ach ! in 't sneven
 De ledematen gansch tot een.
 Nog meer : een slijmrig vocht , door de aadren voortgekropen ,
 Een etterstroom gelijk , steeds wassend onder 't sloopen ,
 Verspreidt zich toemeloos , en grijpt de beendren aan ,
 Die van hun levenssap beroofd en uitgezogen ,
 Niet slechts verdorren en verdroogen ,
 Maar onder zijnen tand allengs te mortel slaan.

Vaak zagen bij de feestaltaren,
 Waarop het wachtend zoenmes lag,
 De Priesters die te langzaam waren,
 Het offer vallen vóór den slag:
 Geen bloedvlek kleurde 't staal, zoo 't tijdig werd doorstoken.
 Geen vlammevloer vermogt, de bouten te doen rooken,
 Onvatbaar voor den gloed, hoe magtig ook en fel.
 De wichlaar zoekte vrij in darmnet en in magen,
 Vergeefs! hij durft geen antwoord wagen,
 En niemand keert voldaan uit dat orakelspel. 4)

Wat baten wel voorziene stallen,
 Wat helpt een welig grastapeet!
 Men zag er, ach! het koeitje vallen
 En worstlen met het dierenleed!
 De hond, die trouwe vriend zijns meesters, waard te leven,
 Loopt in verwoedheid rond, door razernij gedreven,
 En sterft een wreeden dood, of wordt terneergeveld.
 De zwijnen gaan te loor in oorverdoovend snikken,
 Terwijl een schrale hoest doet stikken,
 De borst verbrijzelt en den gorgel zamenknelt.

Het eedle ros, dat met de Athleten

Op d'eersten kreet ten oorlog spoedt.

Heeft palm en klaverweî vergeten,

Nog straks vol vuur en heldenmoed.

Het stampvoet onder 't zweet, dat afdruipt van zijn leden,

Verandrend steeds maar koud bij hen die uitgestreden

En 't stervensuur nabij, reeds neigen tot den val.

De huid wordt ruig en hard, niet ongelijk aan leder,

En de ooren hangen magtloos neder . . . . .

Een voorboð van den slag, die weldra treffen zal.

Bij 't vordren der gevreesde kwalen

Dan stond het oog in vlam en vier.

Dan kwelde een pijnlijk ademhalen

De longen van het edel dier.

Dan werd er uit de borst een diepe zucht vernomen.

Dan zag men uit den neus een zwarten bloeddropsroomen.

Dan scheen de drooge tong aan 't keelgat vastgeklemd.

En Bacchus' nectardrank zou, dacht men, al dat lijden

Onfeilbaar heelen en bestrijden —

Een middel, dat, helaas! nog meer tot woede stemt.

De woede is, ja, in 't bloed gevaren
 Met de *Almagt* van den Druivengod. — 5.)
 Die ramp, o Goôn, zij voor Barbaren,
 Den vromen, ai, een beter lot! —
 Het dier, in razernij, rukt, scheurt zich de ingewanden
 En ledematen op met zijn ontvleeschde tanden . . . . .
 Maar 'k wend mijn blikken naar een ander schouwtooneel.
 Daar ginder drijft de stier, voor harder juk geboren,
 Het kouter door de taaije voren,
 En zweet en zwoegt — en valt in 't ijzren ploeggareel;

En braakt met hardverscheurend klagen
 Een stroom van zwadder en van bloed. —
 De landman voelt die harde slagen
 Neerploffen op zijn bang gemoed.
 Hij mijmert . . . hij ontspant des dooden droeven makker.
 Keert huiswaarts, en verlaat het kouter en den akker
 Te midden van het werk, zijn levenslust en vreugd.
 Maar is *hij* moedeloos, de rundren, die hem bleven,
 Zijn ongevoelig voor het leven,
 Voor 't murmlen van den vliet, voor woud- en veldgeneugt.

Dit was dan 'tloon voor zoo veel zwoegen,
 Voor zoo veel arrebeid en zweet!
 Zij, 's meesters lust en vergenoegen,
 Zij sterven weg in 't felste leed.
 Toch dronken zij geen sap van geurge muskadellen.
 Toch deed geen overdaad hun de ingewanden zwellen.
 Toch werd hun zachte slaap door zorgen niet gestoord.
 Een teug van bronwelnat bij redelijke beten
 Van lovergroen en grastapeeten
 Had al hun lust voldaan in dat aanminnig oord.

Wie zal, na de onafzienbre plagen
 Van dien ontzetsbren levensstond,
 Den last van dag en hitte dragen,
 Wie 't ijzer drijven door de klont!
 De landman, zonder vee, met juk en druk beladen,
 Wroet, lastdier als hij is, de herfst- en winterzaden
 Met magtelooze hand in de omgewoelde voor.
 En eindloos neergeploft door bange lijfsbezwaren,
 Die om zijn schaanle sponde waren,
 Waakt zijn beneveld oog de lange nachten door.

Men zag geen wolf, die neergeslagen
 Den indruk voelt der schrik-natuur,
 De schaapskooi en zijn prooi belagen
 Met open muil in 't nachtelijk uur.

Geen angst bekruipt het ree voor hondgeblaf en daken
 Van 't moordend menschenras, maar 't durft ze bei genaken,
 En zwerft daar argloos om, zijns vijands onbewust.
 En gij ook, schubbig kroost, rivier- en zeedrochten,
 Gij sterft, door 't eigen kwaad bevochten,
 En golfslag zweept alom uw lijken naar de kust.

Ook de adders, ook de slangen sneven,
 Diep weggescholen in haar krocht;
 En zij, die op hun vlerken zweven
 En tierelieren door de locht.

Vergeefs een ander voêr voor rund gezocht en schapen!
 Vergeefs de kunst beproefd der edele Esculapen!
 Melampus' tooverkruid en Chiron's artsenijs,
 In de oudheid hoog gevierd — 't moet alles voor de schichten
 Des doodelijken adems zwichten,
 Bij 't immer stijgend wee dier schaamle burgerij.

En in de vale najaars hagen,
     Op heuveltop, langs dal en vliet
 Men hoort alom het jammerklagen,
     Als ware het een doodenlied.
 De lijken op elkaâr getast en neergevallen,
 Verrotten en vergaan in havelooze stallen,
     Waaruit, gelijk een beek, de mislijke etter stroomt.
 Tot eindelijk de mensch een kuil, een put leert delven.....
     Ach! waren ziekte en ramspoed zelven
 In dat onmeetlijk graf bedolven en betoomd! 6.)

Zoo lagen ze in den schoot der aarde
     Ver, ver genoeg van lucht en zon,
 Wier balg 7) geen veerkracht had noch waarde,
     Wier vleesch men zelfs niet wasschen kon.
 Zij, wier ontaarde wol en ondermijnde haren
 Ondienstig voor het web en voor het rokken waren,
     Door 't alvernielend gif der smetstof aangedaan.
 Ja, wie het wagen dorst, die klompen aan te raken,
     Hij voelde zich het binnenst blaken,
 Werd zinloos en — bezweek, met puisten overlaan.

AANTEEKENINGEN.

1.) 't Is misschien noodig, iets te zeggen van deze mijne vertaling, welke heel wat langer blijkt te zijn dan het oorspronkelijke en daarom getrouwheid schijnt te missen. De wijze van inkleeden in tienregelige koupletten, waardoor het vers een meer Lyriesch aanzien verkrijgt, en alle ziektegevallen, als het ware, in zoovele lijsten worden gezet, als er zich verschillende gevallen voordoen — is de oorzaak der schijnbare gerektheid. Wanneer dan, om het kouplet aan te vullen, hier of daar iets van het mijne is bijgevoegd, de duidelijkheid zal er bij winnen en het geheel met meer belangstelling gelezen worden, vooral door hen, die den Latijnschen text niet kunnen nagaan.

Overigens zij het mij vergund aan de woorden te herinneren van een beroemd Fransch schrijver bij zijne vertaling van eene plaats uit Tacitus: *„comme tout au monde, une traduction est chose individuelle. Chacun y met son sens, sa façon de comprendre, sa façon de sentir; chacun, tout fidèle qu'il se prétende, pousse la pensée de l'auteur vers sa propre pensée; chaque homme a son esprit, par lequel les choses ne passent pas, sans en recevoir quelque teinture; chaque homme, sa lange pro-*

pre, qui ne dit rien, comme la langue d'un autre. Je traduirai mal Tacite, mais je le traduirai selon ma pensée." (Champagny les Césars 1mè Tom. pag. 385).

2) Dat niet overal even gereedelijk tot de afmaking wordt overgegaan, en velen hun besmet vee willen laten uitzieken, ligt in den aard der zaak. Geheel wat anders is het, door paradoxen, het volk baloorig te maken en tot verzet aan te hitzen. „Niet om te vermoorden, maar om te genezen, wordt de arts bij den zieke gehaald," dus voert men zijne afkeuring de politie stoutweg te gemoet en stelt men haar verantwoordelijk voor het onschuldig vergoten bloed van os en koe. Verwonderen wij ons echter hierover niet! die zoo beuzelen zijn meer logisch, dan men wel denken zou, want zij noemen de beesten hunne broeders en zusters, maken geen onderscheid tusschen de regten van den redelijken mensch en die van het stomme dier en beweren dat, gelijk het doemenswaardig is, den eersten om zijne misdaden op het schavot te brengen, het dier eveneens in geen geval mag gedood worden.

Behalve die verwaande philanthropen zal wel geen verstandig mensch het vee eenig regt om te leven toedichten. Maar die koe daar met hare volle uijer, die argelooze vaars, dansend en springend, te midden van jeugd en vreugd — te doen sterven, is dat redelijk? Buiten twijfel! en wie aldus redeneert, verraaft inkonsekventie en eigen belang. Hoe komt het toch, dat soortgelijke klagt nimmer gehoord wordt, wanneer die zelfde koe en vaars naar den slager worden gevoerd, om te dienen voor onze tafels? Heeft er ooit een menschelijke traan gevloeid in de Parijsche hallen, waar dagelijks zooveel bloed wordt vergoten? Of sterven de beesten misschien met minder tegenzin, wanneer ze sterven voor gastronomische monden?

3.) Heeft de Latijnsche dichter de hier bezongen ramp niet te sterk gekleurd, dan is ze ontzettend geweest! En waarom toch zou hij niet bij de waarheid gebleven zijn? Virgilius schreef

met zijne *Georgica* geen roman, maar het ernstigste stuk, wat ooit uit de pen van een heiden gevloeid is. Hij had, wel is waar de pestziekte, die misschien eene eeuw vroeger woede, zelf niet beleefd maar hij zag de sporen der verwoesting in een land, dat aan het zijne grensde, en waar ieder weten en hem zeggen kon, wat er eens gebeurd was. In zulke omstandigheden laat zich geen dichterlijke grootspraak denken, waaraan men, om den schrikbarenden indruk des geesels te verminderen, toch zoo gaarne denken zou.

4.) Ik heb lang gearzeld om *spel* met orakel te verbinden, als niet deftig, niet ernstig genoeg zijnde in den mond van een heiden. Maar wij hebben toch ons "tragediespel" en meer soortgelijke woorden in den verheven stijl; en laat men spel van spellen afkomstig zijn, dat oulings spreken beduidde, en waarvan nog het oudduitsche *Gottspel*, voor Evangelie, dan zou orakelspel orakeltaal uitdrukken en niets berispenswaardigs bevatten. Men zie Weiland en Hoefufft op de woorden *spellen* en *épeler*.

5.) De Ouden zagen den wijn voor een panacée, een alles genezend hulpmiddel aan, en dezelve werd dan ook in elk ziektegeval, ook in heete koortsen, toegediend. Het klinkt wel ietwat homoeopathisch; ik herinner mij echter niet, ergens in de oudheid eenig spoor van die kunst gevonden te hebben. Wat meer is, Plutarchus geeft zijne verwondering te kennen dat de soldaten van Cesar na lange marschen door het schroeijende zonnevuur half dood en van dorst versmachtende, zich eindelijk, bij de inname eener stad, roekeloos aan den wijn te goed deden en allen uit de dronkenschap gezond ontwaakten. — Jammer is het, dat Virgilius, behalve dit geneesmiddel, hetwelk in de onderwerpelijke veeziekte zulk een droevig uitwerksel deed, geen ander aangeeft. Hij wijst wel in het voorbijgaan op de artsenij van Melampus en Chiron, die veel van den *helleboor* schijnen gemaakt te hebben, maar laat ons in het onzekere.

6.) Is het mogelijk! men liet de dooden onbegraven in de stallen op elkander verrotten; en of de levende, besmette of gezonde beesten wierden afgemaakt, zal daarbij wel eene overbodige vraag zijn. De menschen van den ouden tijd schijnen de besmetting òf in het geheel niet òf anders dan de moderne te hebben begrepen; en zonder beslissend te kunnen *zeggen*, aan wier zijde het goede regt is, zoo zijn er toch, dunkt me, redenen genoeg, om het te mogen *denken*. Regeringen van alle beschaafde landen in den omtrek staan daar voor ons oog met hare strenge maatregelen; en men moge dat achteruitgang der wetenschap noemen, in eene eeuw als de onze waarin het stoffelijk belang op den voorgrond treedt, is zulks niet wel aan te nemen. En zijn dan de Hooge Staatsligchamen, die na lange beraadslagingen tot de afmaking besluiten, zoo maar in eens door een niet ingewijde van onkunde te beschuldigen? En is het wel redelijk hen die met de belangen van het volk belast zijn, van de schromelijkste gevoelloosheid te verdenken? Neen, wanneer ik den Commissaris des Konings aan eene vrouw, die met tranen in de oogen voor het leven van hare nog gezonde beesten smeekt en bidt, te Megen hoor zeggen: moeder, ik mag voor U mijne provincie niet opofferen," dan begrijp ik het pijnlijke van den gewigtigen oogenblik, waarin een gemoedelijk man, Hoofd van het gewest, en Vader zijner onderdanen, om bestwil tot de slagting moet overgaan.

7.) Het woord *balg* was mij liever dan huid, omdat het leelijk is, gelijk alles, wat het oog hier ziet, ontzetting baart. Ja het geheele stuk is van het begin tot het einde bang en valt ons onder het lezen meer dan eens uit de handen. Edoch, juist dat ergere kwaad van weleer kan en moet ons verzoenen met het mindere van heden — iets, wat ik mij, bij het overzetten dezer regelen, almede heb ten doel gesteld.

